

Juozas Baltūsis – žymus XX a. 3–7 dešimtmečių Lietuvos matematikos mokytojas

Algirdas Ažubalis

Lietuvos karo akademija

Šilo g. 5a, LT-10322 Vilnius

E. paštas: algirdas.azubalis@gmail.com

Santrauka. Matematikos mokytojas Juozas Baltūsis (1900–1994), pradėjęs savo pedagoginę veiklą XX a. 3 dešimtmetyje, į pensiją išėjo 7 dešimtmetyje. Per daugiau kaip 40 pedagoginės veiklos metų parengė daug būsimųjų matematikų, inžinierių, dirbdamas su gabiais mokiniais individualiai, skatindamas juos dalyvauti matematikos olimpiadose. Mokytojas labai domėjosi matematikos mokymo integracija su realiu gyvenimu, kitais mokomaisiais dalykais. Prieš karą parašė 3 vadovėlius, pokaryje – 3 straipsnius, kuriuose integracijos idėjas realizavo praktiškai.

Raktiniai žodžiai: matematikos mokytojai, gabūs mokiniai, matematikos olimpiados, vadovėliai, mokymo integracija.

Mokytojo Juozo Baltūsio metodinė ir pedagoginė veikla jau šiek tiek nušviesta autoriaus monografijose [1, 2, 3]. Bet visko į jokias monografijas niekada nesudėsi. Tuo labiau, kad atsiranda vis naujų šaltinių. Tad šio **straipsnio tikslas**: apibendrinti matematikos mokytojo Juozo Baltūsio metodinę ir pedagoginę patirtį, taip pažymint jo 115-ųjų gimimo metinių jubiliejų, atkreipiant dabarties matematikos mokytojų dėmesį į J. Baltūsio patirtį, kuri yra ir dabar nepaprastai naudinga realizuojant matematikos mokymo integraciją su realiu gyvenimu.

Žymus XX a. 3–7 dešimtmečių Lietuvos matematikos mokytojas Juozas Baltūsis gimė 1900 11 26 Vilkaviškio aps., Paežerių vls., Gulbiniškių k., mirė 1994 03 28 Marijampolėje. Jam baigus Pilviškių pradžios mokyklą, prasidėjo I pasaulinis karas. Pasibaigus karui, po ilgos pertraukos moksluose, „šokinėdamas“ per klases, ketverius su puse metų mokėsi Vilkaviškio „Žiburio“ gimnazijoje. Čia bendravo su būsima poete Salomėja Nėrimi-Bačinskaite (1904–1945) ir būsima prozininke Petronėle Orintaite (1905–1999). Kaip gimnazistas buvo brandoko amžiaus, todėl skubėjo baigti mokslus. Pusmetį pasimokęs savarankiškai, „šoko“ į Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos paskutinę klasę ir 1925 m. baigė gimnaziją. Čia mokantis teko bendrauti su būsimu matematiku prof. dr. Otonu Edmundu Stanaičiu (1905–1997), su kuriuo susirašinėjo iki mirties, su būsimu biologu prof. habil. dr. Kaziu Brundza (1903–1991) ir būsimu rašytoju Antanu Venclova (1906–1971). Tų pačių metų rudenį su klasės draugu O. E. Stanaičiu įstojo į Lietuvos universitetą (toliau – LU) studijuoti matematikos. Studijavo iki 1927 m., bet dėl ligos studijas teko nutraukti. 1927–1940 m. dėstė matematiką, fiziką ir kosmografiją (astronomiją) Jurbarko „Saulės“ gimnazijoje, prieš tai išsiderėjęs, kad kartais būtų išleidžiamas į LU laikyti įskaitų ir egzaminų. Užbaigė 3 universiteto kursus, įgijo progimnazijos mokytojo cenzą, bet dėl

silpnos sveikatos mokslo tęsti nesiryžo. Turėjo aukštosios matematikos vadovėlius, juos studijavo savarankiškai. Kadangi laiku ėmė gydytis, per 1,5 m. džiovaną įveikti pavyko. „*Kaip tapau matematikos mokytoju?* – rašė J. Baltūsis autoriui. – *Mano 25 ha tėviškė per Pirmąjį pasaulinį karą labai nukentėjo ir ilgai neatsigriebė, todėl, eidamas mokslą gimnazijoje ir universitete, uždariau pamokomis. Jau būdamas IV klasėje mokinau savo bendraklasius ir pastebėjau, kad jie lengvai supranta mano aiškinius ir kad man smagu aiškinti. Todėl nutariau mokytis, kol tapsiu matematikos mokytoju*“ [2, p. 142]. Pedagoginį darbą dirbo nuoširdžiai. Vadovavo Jurbarko gimnazijos jaunųjų matematikų būreliui, kuris, kaip buvo rašoma Lietuvos moksleivių žurnalo „Mokslo dienos“ 1937 ir 1938 m. kronikos skyreliuose, buvo veikliausias gimnazijoje. 1940–1944 m. dirbo Marijampolės 2-joje, 1944–1946 m. – Prienų gimnazijoje (čia direktoriavo, bet NKVD „tarpininkaujant“ buvo atleistas: nebuvo aktyvus visuomeninėje veikloje ir už tai apkaltintas – „*Molčanije – tože politika*“). Grįžo į Marijampolę, dirbo mokytojų seminarijos dėstytoju, direktoriaus pavaduotoju. Čia vėl „neįtiko“ NKVD, ir tapo II vidurinės mokyklos mokytoju. Iki išėjimo į pensiją 1962 m. 8 metus dirbo J. Jablonskio vidurinėje mokykloje, kurioje pats buvo gavęs brandos atestatą. „*Pastarojoje mokykloje buvo itin gabių matematikai mokinių. Sudariau matematikų būrelį,* – rašė J. Baltūsis autoriui. – *Jie man uždirbo nusipelniusio mokytojo garbės vardą, keletą metų iš eilės laimėdami prizines vietas respublikinėse jaunųjų matematikų olimpiadose*“ [2, p. 143]. „Užsidirbti“ šį vardą padėjo ir paties mokytojo užimtos prizinės vietos respublikiniuose pedagoginiuose skaitymuose. Be abejonės, daug prisidėjo jo asmeninės savybės, neabejotinas pedagoginis talentas. Toks talentas, kad beveik po 50 metų viena jo mokinė, Roma Mickaitė-Povilaitienė, pirmą kartą tapusi jo mokine baigiamojoje, XI klasėje, prisimena mokytoją, lyg būtų su juo išsiskyrusi tik prieš kelis metus: „Pirmasis susitikimas su Mokytoju Baltūsiu buvo 1960 m. rudenį. <...> Ir štai pirmoji algebros pamoka. <...> Aukštas, santūrus, visiškai baltais tankiais plaukais ir juodais antakiais <...>. Pradeda pamoką, kurios temą atsimenu ir šiandien: „nelygybės“. Ir aiškina taip, kad tikrai viskas aišku. Pati stebiuosi, nes anksčiau daugelį matematinių tiesų suvokdavau tik kaip „asilas žalius vartus“.

Prieš kontrolinius darbus – konsultacijos. Susirinkdavo gana daug mokinių. Bet kai Mokytojas jau susipažino su mūsų sugebėjimais, tai labai taktiškai pasakė, kad stipresniems mokiniams nereikia lankyti konsultacijų, nes kontrolinių darbų vertinimo reikalavimai nebus aukšti.

<...> Įdomus buvo jo vertinimas „su tašku“. Ketvertas „su tašku“ būdavo „kandidatas“ į penketą, o jau penketas „su tašku“ – beveik šešetas (penkiabalėje sistemoje). Kartą šmaikštaudamos paklausėme, ar dvejetas „su tašku“ – tai jau beveik trejetas. Dideliam mūsų nusivylimui pasirodė, kad tai „kandidatas“ į vienetą...

Mokyklinės matematikų olimpiados. Mokytojas nuolat primindavo, kad jos vyks, kviesdavo dalyvauti, ragindavo domėtis matematika ir pasitikrinti savo sugebėjimus. O kaip nuoširdžiai džiaugdavosi, jeigu kam nors pavykdavo išspręsti olimpiados uždavinį! Pasakydavo tai visai klasei ir parašydavo penketą „su tašku“. Atrodydavo, kad tai tik mokinio nuopelnas, o kad tai buvo Jo darbo, Jo nuoširdaus rūpesčio padėti apsispręsti mokiniui <...> rezultatas, net neužsimindavo, o gal net nepagalvodavo.

<...> Mokytojas mėgdavo kartoti, kad labai greitai matematikos reikės visose mokslo ir gyvenimo srityse. Nelabai įtikinamai skambėjo jo argumentai septintojo dešimtmečio pradžioje. <...> Mums, nieko nenutuokiantiems apie matematinius mo-

delius, informatiką (tada toks dalykas dar nebuvo dėstomas mokykloje), atrodė, kad tai tik be galo mylinčio savo profesiją Mokytojo svajonė...

Bet svajonė išsipildė daug greičiau, negu tada galėjome pagalvoti. Jau to paties septintojo dešimtmečio pabaigoje daugelis mūsų abiturientų <...> konstravo elektronines skaičiavimo) mašinas, programavo, taikė matematinius metodus savo veikloje. Mokytojo žinios ir erudicija jau tada Jam leido realiai įsivaizduoti šiandienės visuomenės poreikius [13, pp. 26–27].

J. Baltūsisio mokiniai buvo žymūs matematikai: buvęs dab. LEU prof. habil. dr. Romualdas Vosylius, matematikos mokytojas ekspertas Juozas Pėstininkas ir daugybė kitų žinomų asmenybių. Ypač daug J. Baltūsisio mokinių tapo inžinieriais. 1990 m. buvę jo mokiniai organizavo gražų jo 90-mečio minėjimą. Marijampolės merija jubiliejaus proga paskyrė J. Baltūsisio šeimai naują butą. Čia yra ir kai kurių straipsnio autoriaus nuopelnų. J. Baltūsisio buvusi mokinė, matematikos mokytoja metodininkė Zita Aikevičiūtė-Grigienė rašo: „1990 m. rugpjūtyje nuvykau į Vilniuje vykusį seminarą ir, beklausydama prof. A. Ažubalio, kuris tuo laiku rinko medžiagą apie Lietuvos mokytojus matematikus, paskaitos, išgirdau apie artėjantį mokytojo 90-ties metų jubiliejų. Parvažiavusi šią žinią tuoj pranešiau Marijampolės matematikos mokytojams. Netrukus nutarėme deramai paminėti šią gražią sukaktį. Daugelį klausimų teko derinti su jubiliatu. Lankydamosi jo namuose, pamačiau varganą jo buitį (gyveno antrame aukšte, be patogumų). Kreipėmės į miesto merą Bronių Beržinį, puikų, jautrų žmogų, ir jo dėka Mokytojas savo 90-metį sutiko kukliame, mažame, bet patogiam bute. <...>. Paskutinį kartą su prof. A. Ažubaliu ir mokyt. J. Pėstininku jį aplankėme jau ligoninės palatoje. Profesorius dar spėjo jam įteikti parengtą savo knygą apie Lietuvos matematikus“ [13, p. 29]. Tad, ko gero, paskutinė J. Baltūsisio rankose laikyta knyga buvo autoriaus knyga [2]. Labai iškilmingos buvo ir po 10 dienų po minėto apsilankymo ligoninėje vykusios J. Baltūsisio laidotuvės. Į paskutinę kelionę jis buvo palydėtas iš Rygiškių Jono gimnazijos. Procesija nusidriekė beveik 1 km. Autoriui teko prie kapo duobės papasakoti apie J. Baltūsisio vadovėlius ir straipsnius. 2000 11 26 Marijampolės matematikai, Rygiškių Jono gimnazijos bendruomenė ir buvę J. Baltūsisio mokiniai suorganizavo J. Baltūsisio 100-jų gimimo metinių minėjimą – mokslinę konferenciją apie matematikos mokymo problemas. Pagrindinį pranešimą apie J. Baltūsisio metodinę ir pedagoginę veiklą taip pat teko skaityti autoriui. Po konferencijos ant J. Baltūsisio kapo (šalia rašytojos Žemaitės kapo) buvo pašventintas Marijampolės matematikų ir dukros lėšomis pastatytas gražus paminklas.

Ikikarinėje nepriklausomojoje Lietuvoje J. Baltūsisis ėmė ir pats bandyti plunksną. „Ryto“ dienraštyje jis pasisakė už tobulesnius matematikos vadovėlius, mokymo integraciją su realiu gyvenimu: „*Mes skaitome uždavinius ir juokiamės: surazgyti, sumazgyti, viskas lyg tyčia aukštyn kojomis apversta – kas kasdieniniame paprastai žinoma, tai uždaviniuose liepiama sužinoti, o kas gyvenime dažniausia tenka apskaičiuoti, tai mūsų uždavinyuose jau pasakyta, duota. Be to, mūsų uždavinyuose aukščiausi kalnai matuojami kartais net milimetrais, duonos kilogramai reiškiami perijodinėmis trupmenomis, geriausias vynas dažniausiai sumaišomas su blogiausiu ar net vandeniu ir t. t.*“ [4, p. 5]. J. Baltūsisis šiame straipsnyje siūlė sudarinėti uždavinius, kuriuose atsispindėtų ekonominis gyvenimas (ūkininkų, amatininkų, pirklių, pramonininkų ir t. t. veikla), krašto mokslas (Lietuvos geografija), gamtos reiškiniai, propagavo matematikos vidinių dalykinių ryšių „aritmetika – geometrija“ plėtimą. Vėliau šias idėjas realizavo paties parašytuose vadovėliuose. Parašė 2 aritmetikos vadovėlius. Iš pradžių išėjo pirmasis [5], skirtas progimnazijų ir gimnazijų I klasei,

vėliau abu išleisti kaip V–VI pradžios mokyklos skyriams skirti vadovėliai [7, 8] ir knygą „Mokykimės gyventi“ (1936) [6]. VI skyriui skirtoji dalis po karo buvo fotografiniu būdu išleista Miunchene, Vakarų Vokietijoje [9] ir buvo vartojama lietuvių karo pabėgėlių vaikų mokyklose. Šiose knygose aritmetikos žinias autorius glaudžiai siejo su realiu gyvenimu. Tai jau nebuvo to meto Lietuvos mokyklose labai didelė naujovė, bet J. Baltūsis pirmasis įvedė kiekvienoje temoje paantraštes: 1) „*Matematika – smegenų gimnastika*“ (po tokia paantrašte buvo pateikiami pratimai ir uždaviniai, kurie turėjo paaiškinti, įtvirtinti teorines aritmetikos žinias); 2) „*Ne mokykla, o gyvenimui mokomės*“ (po šia paantrašte buvo pateikiami tekstiniai uždaviniai, kurie ne tik gilino teorines atitinkamos aritmetikos temos žinias, bet ir integravo jas su realiu gyvenimu, kitais mokomaisiais dalykais, mokė aritmetiką taikyti praktikoje). Greta Lietuvos ir pasaulio istorijos, geografijos, ekonomikos ir kt. tematikos, gana įprastos ir kitų to meto autorių matematikos uždavinynuose, randame ir tokį itin reikšmingą Lietuvos dabarčiai uždavinį: „*Vienas ūkininkas 1931 metais kas savaitę pragerdavo vidutiniškai po 5 lt. Paskutinę tų metų savaitę pasigėręs užvirto į griovį, nušalo, susirgo. Gydytojai du kartu užmokėjo po 20 lt., vaistai 18 lt. Po dviejų mėnesių pasveiko, bet dar visą mėnesį dirbti negalėjo. Savo vieton samdė darbininką, kuriam kas mėnesį mokėjo po 35 lt. Kiek litų kaštavo tam ūkininkui girtavimas per 1931 metus?*“ [7, p. 55]. Knyga „*Mokykimės gyventi*“ – matematinis būsimo ūkininko, amatininko ar verslininko vadovėlis. Jos įvade skaitome: „*Savoje valstybėje gyvenanti laisva lietuvių tauta privalo ryškiau pasireikšti įvairių gėrybių kūryba. <...> Tautos gyventojų perteklius (net inteligentai bedarbiai) ir tautos teisė šeimininkauti visose savojo krašto gyvenimo srityse įpareigoja mus, paprastai kalbant išmokyti ūkininkauti kiek galima geriau, gražiau ir pelningiau, išmokyti verstis sodais, daržais, prekyba, pramone, amatais <...>. Mes turime daug gražios žemelės, o skurstame; matyt, gyventi nemokame... Pavyzdžiui, turime nemaža sodų, o savojo krašto miestams vaisių importuojame iš kitų kraštų – pinigų išsiunčiame svetur. Taip pat girdėti, kad mes nemokame amatų*“ [6, pp. 7–8]. Skyrelį „*Prekybos vaizdeliai*“ J. Baltūsis pradeda tokiu „*Motto: Lietuvoje lietuvių yra apie 80% visų Lietuvos gyventojų. Iš visų, kurie verčiasi: 1) manufaktūros prekyba, lietuvių yra tik 7%, 2) laikrodžių taisymu ir prekyba, <...> tik 9%, 3) javų ir kitų produktų prekyba, <...> tik 3%, 4) arklių ir raguočių prekyba, <...> tik 2%, 5) kepurėlių ir skrybėlių prekyba, <...> tik 3%, 6) ody, kailių ir šerių prekyba, <...> tik 3%, 7) kolonialinių prekių ir smulkia prekyba, <...> tik 34%, 8) tabako prekyba, <...> tik 15%, 9) daržovių ir vaisių prekyba, <...> tik 29%, 10) mėsos prekyba (ir pramone: dešra ir kt.), <...> tik 40%, 11) kepyklomis, <...> tik 20%. Prekyba dar plečiasi ir plėsis, todėl, nieko neištumdami, lietuviai į prekybą privalo eiti dar sparčiau*“ [6, p. 13]. J. Baltūsis čia rėmėsi 1935 m. Lietuvos statistikos žiniomis. Skyrelyje – 19 „*prekybos vaizdelių*“. Dar yra skyreliai: „*Žemės ūkis*“, „*Sodininkystės apskaičiavimai*“, „*Smulkių rangovų apskaičiavimai*“, „*Įvairūs apskaičiavimai*“, „*Kai kuriems apskaičiavimams reikalingosios žinios*“. Ir visuose, išskyrus paskutinįjį – „*vaizdeliai*“. Vieno jų pavyzdys: „*Štai man pasitaiko pirkti 4 maišai gerų obuolių, po 1½ cntn maiše. Prašo už cntn po 12 lt (be derybų). Tuos obuolius galėčiau išparduoti po 40 ct už kilogramą, bet kilogramais pardavinėjant apie 5% obuolių svorio nusisvarstyti. Ar pirkti tuos 4 maišus obuolių, ir ar daug čia galėčiau uždirbti? Kiek procentų pelno duotų ši prekyba?*“ [6, pp. 13–14]. Knygoje pateikiamas smulkus šio uždavinio sprendimas. Pastebėsime, kad „*cntn*“ – centneris, be to, kaip ir visuose kituose to meto uždavinynuose – „*lietuviškas*“, t. y. lygus 50 kg.

Pokario Lietuvoje J. Baltūsis paskelbė 3 matematikos didaktikos straipsnius. Pirmasis jo straipsnis [10] buvo skirtas aptarti lygčių sprendimo būdams. Tai buvo pagalba jauniems, dažnai neturintiems cenzo pokario Lietuvos matematikos mokytojams.

Likdamas ištikimas savo matematikos ir realaus gyvenimo integracijos idėjoms, kurias jis propagavo dar ikikarinėje Lietuvoje, paskelbė straipsnį [11] su 25 gamybinio turinio uždaviniais. Vieno jų pavyzdys: „Nr. 10. Pagal duonai kepti receptą 100 kg ruginių miltų reikia dėti 1,5 kg druskos. Druska dedama tirpalo pavidalu (kodėl?). Kiek kilogramų tirpalo reikia pilti į maišymą (rauginį), daromą iš 140 kg ruginių miltų, jei druskos tirpalo stiprumas 20 proc. (vanduo druskos prisotintas)?“ (Ats. 10,5 kg) [10, pp. 32–33]. Mokytojams siūlė kooperuotis tokių uždavinių kūrimui pasiskirsčius temomis, nes vienam mokytojui visoms temoms surinkti medžiagą ir parengti uždavinius yra sunku. 1962 m. jis dalyvavo respublikiniuose pedagoginiuose skaitymuose, skaitė pranešimą ta pačia tema ir sekančiais metais šio pranešimo pagrindu paskelbė straipsnį [12]. Jame autorius rašė: „Norint sustiprinti matematikos mokymo ryšį u gamybiniu mokymu, reikia nukreipti mokinių dėmesį į tikrovę. Pavyzdžiui, eidami planimetriją, duokime mokiniams į rankas įvairius trikampių, keturkampių ir kitokių daugiakampių, apskritimų, skritulius ir jų dalis. Tematuoja, teskaičiuoja. Eidami stereometriją, duokime į rankas plaktuką, veržlę, pleišta, stiklinę, puodą, kibirą, rąsto galą, piltuvėlį ir kt. Tematuoja, tesuranda paviršių plotus, tūrius. Duokime į rankas įvairias mašinų detales. Teįsižiūri į jas ir tepasako, kokias geometrines figūras sudaro tie daiktai arba jų dalys; tepasako, kaip rasti jų paviršius, tūrius ir svorius <...>. Tematuoja, teskaičiuoja <...>. Tenubraižo vieno ar kito daikto arba detalės projekcinius brėžinius pagal duotą arba pagal esamomis sąlygomis pasirinktą mastelį. Antra vertus, iš projekcinių brėžinių ir mastelio tenustato daiktų formas, pavadinimus, dydžius. Tatai bus žymus matematikos mokytojo indėlis į mokinių gamybinių mokymą. Mokiniai išsiugdys įgūdį lengvai „s k a i t y t i“ techninius brėžinius, jais naudotis; pagal juos ateityje sugebės gaminti detales, daiktus. Pavyzdžiui, dirbtuvėse jie pagal brėžinius galės nustatyti taburečių, stalų, kėdžių, suolų, spintų tikruosius dydžius ir gaminti atitinkamus baldus.

Praktiniai matavimo ir skaičiavimo darbai lauke taip pat padeda ruošti mokinius gamybiniam darbui. Sklypų nuotraukų sudarymas, iš duotų sklypų planų nustatymas tų sklypų tikrųjų dydžių, perimetrų ir plotų suradimas ugdo mokinių kruopštaus matavimo įgūdžius, akylumą“ [12, p. 16]. Straipsnyje J. Baltūsis pateikė 12 citatoje aptartos tematikos uždavinių pavyzdžių, kai kurių – ir sprendimus. Pabaigoje jis teisingai įspėjo, kad „matematikos mokytojui tenka būti nuosaikiam ir nenukrypti į kraštutinumą: nespręsti per daug gamybinių uždavinių, kad nenukentėtų mokinių teorinis matematikos pažinimas, jos metodų įsisavinimas“ [12, p. 26].

Išvados

Į Lietuvos matematikos didaktikos istoriją mokytojas J. Baltūsis įrašytas ne vien kaip pedagogas, ilgus metus dirbęs praktinį mokytojo darbą, parengęs gyvenimui tūkstančius mokinių, kurių dalis irgi pasirinko matematiko kelią ir pasiekė jame didelių aukštumų, bet ir kaip autorius novatoriškų matematikos vadovėlių, išleistų XX a. 4-jame dešimtmetyje, ir niekuo nenusileidusių tuomečiams moderniems Vakarų Europos matematikos vadovėliams. Kaip ir daug kas, šie vadovėliai Lietuvoje, kuri buvo 50 m. okupuota, buvo užmiršti. Beje, vienas jų buvo perspausdintas 1946 m. Vakarų Vokietijoje ir buvo naudojamas pabėgusių nuo bolševikinės invazijos lietuvių vaikų mokyklose.

Dabar, kai Lietuvos mokykla vėl ir gana skausmingai ieško savojo kelio, nori perimti modernias Vakarų pedagogikos idėjas, būtina prisiminti, kad tos idėjos jau buvo perimtos prie 60–70 metų. Viena jų – mokymo integracija su realiu gyvenimu ypač ryški J. Baltūsis vadovėliuose, kuriuose buvo labai daug praktinio, gyvenimiško turinio uždavinių.

Pokaryje, kai vadovėlių ir kitų didaktinių knygų vidurinei mokyklai leidyboje buvo įsigalėjęs verstinių, prieš tai Maskvoje rusiškai išleistų knygų monopolis ir lietuvių autoriams buvo likusi tik siaurutė pedagoginės periodikos straipsnių ir pagalbinių knygelių niša, J. Baltūsis, nors ir būdamas jau garbaus amžiaus, stengėsi dalytis savo patirtimi ir paskelbė tris straipsnius apie matematikos integraciją su realiu gyvenimu.

Literatūra

- [1] A. Ažubalis. *Matematikos mokymo lietuviškoje mokykloje raida (XIX a. pr.–1940 m.)*. Vilnius, 1995.
- [2] A. Ažubalis. *Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities*. Kaunas, 1997.
- [3] A. Ažubalis. *Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr.–1940 m.)*. Vilnius, 1997.
- [4] J. Baltūsis. Praktiško aritmetikos uždavinyno reikalingumas. *Rytas*, **10**(3), 1931.
- [5] J. Baltūsis. *Aritmetikos uždavinymas*. Kaunas, 1934.
- [6] J. Baltūsis. *Mokykimės gyventi: pratinkimės viską apskaičiuoti*. Kaunas, 1936.
- [7] J. Baltūsis. *Skaičiavimo vadovėlis*. D. 1. Kaunas, 1937.
- [8] J. Baltūsis. *Skaičiavimo vadovėlis*. D. 2. Kaunas, 1938.
- [9] J. Baltūsis. *Skaičiavimo vadovėlis*. D. 2. München, 1946.
- [10] J. Baltūsis. Trumpesniu keliu. *Tarybinis mokytojas*, **52**(3), 1957.
- [11] J. Baltūsis. Uždavinių sudarymas ir sprendimas, panaudojant vietinę medžiagą. *Tarybinė mokykla*, **3**:3136, 1961.
- [12] J. Baltūsis. *Matematikos mokymas ir mokinių gamybinių paruošimas. Matematikos mokymo ryšys su gamyba ir mokinių gamybine veikla*. Vilnius, 1963, pp. 15–26.
- [13] *Juozas Baltūsis gyvenimas ir veikla*. Marijampolė, 2009.

SUMMARY

Juozas Baltūsis – the eminent mathematics teacher in the 20th–60th years of the 20th century in Lithuania

A. Ažubalis

Mathematics teacher Juozas Baltūsis (1900–1994) started his pedagogical activities in the 20th years of the 20th century and retired on a pension in the 70th years of the century. Within over 40-year period of his pedagogical activities, he taught many future mathematicians and engineers; he worked individually with gifted pupils and encouraged them to participate mathematical contests. The teacher took a great interest in integration of the teaching mathematics with the real life and other school subjects. In the prewar period, he compiled 3 course-books and in the postwar period – 3 papers; in the said works, he implemented the ideas on integration in practice.

Keywords: mathematics teachers, mathematical contests, course-books, integration of teaching.